

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ПУБЛІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ
МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОГО ПРАВНИЧОГО ФОРУМУ

Funded by
the European Union

 PRAVO-JUSTICE

umb **UNIVERSITATEA**
MATEJA BELA
V BANSKOJ BYSTRICI

28 травня 2024 року

Мехнодрук

м. Чернівці

УДК [342.7:35](477)
ББК 67.9(4Укр)300,32я43
П 68

Рекомендовано до друку Кафедрою публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Протокол № 12 від 11 червня 2024 р.

Редакційна колегія:

Ковбас І.В.	Голова ГО «Правничий Щит», д.ю.н., доц. кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Бабін І.І.	Заступник голови ГО «Правничий Щит», к.ю.н., доц. кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Ющик О.І.	к.ю.н., доц. кафедри кримінального права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Торончук І.Ж.	к.ю.н., доц. кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Дрегіч Васіле	професор факультету права та адміністративних наук, Університет Овідія в Констанці, Румунія
Крайній П.І.	Заступник голови ГО «Правничий Щит», к.ю.н., доц. кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Права людини та публічне врядування в сучасних умовах :
П 68 Матеріали VII Міжнародного правничого форуму, 28 травня 2024 р.,
м. Чернівці/ Уклад. І.В. Ковбас, І.І. Бабін, О.І. Ющик, І.Ж. Торончук,
П.І. Крайній. Чернівці : Технодрук, 2024. 306 с.
ISBN 978-617-8034-50-4

Збірник містить матеріали доповідей учасників VII Міжнародного правничого форуму «Права людини та публічне врядування в сучасних умовах».

Міжнародний форум присвячено проблемам правового регулювання прав людини та публічного врядування в сучасних умовах.

УДК [342.7:35](477)
ББК 67.9(4Укр)300,32я43

Автори несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

ISBN 978-617-8034-50-4

© ЧНУ ім. Юрія Федьковича, 2024
© Ковбас І.В., Бабін І.І., 2024
© ЮФ КП, 2024
© ПВКФ «Технодрук», 2024

Ramazan Alper	
New challenges for the protection of human rights in the era of digital governance	151
Селезньова О.М.	
Порушення освітніх прав неповнолітніх осіб в умовах воєнного стану	153
Соловйова О.М.	
Припинення дії адміністративних актів: як знайти баланс між публічним та приватним інтересами	155
Солодан К. В., Юрійчук І.В.	
Право на належну адміністративну процедуру як невід’ємне право кожної особи	157
Стратій О.В. Судовий захист прав та свобод людини в умовах правового режиму воєнного стану	160
Тарасова І.В.	
Деякі правові аспекти визначення належного позивача у справах щодо стягнення грошових коштів витрачених на лікування потерпілої від кримінального правопорушення	163
Тома М.Г.	
Екологічні наслідки війни/злочин екоциду	165
Toronchuk I., LukiiianD.	
Încălcări ale drepturilor copilului în contextagresiunii armate rusești în Ucraina ...	168
Туляков В.О.	
Права людини та кримінальна політика	173
Федорук Н.С. Особливості правового регулювання медіації в міжнародних комерційних спорах	177
Федчишин С.А.	
Право на державну службу: до аналізу законодавчих новацій в умовах воєнного стану в Україні	180
Федосєєв В.В.	
Деякі питання кваліфікації кримінально караних діянь за ознакою їх вчинення з використанням засобів масової інформації	182
Франковська С.А.	
Фінансовий моніторинг політично значущих осіб в системі засобів забезпечення реалізації та захисту прав людини в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану	186
Худик А.М.	
Вищий антикорупційний суд як суб’єкт вирішення адміністративних справ щодо застосування санкції, передбаченої пунктом 1 ¹ частини першої статті 4 Закону України «Про санкції»	188
Шевчук А.В., Боднарук О.М.	
Актуальні питання удосконалення норм КК України щодо незаконної порубки лісу та незаконного обігу деревини	191
Шишкарьова О.Г.	
Медіація в Україні: переваги, виклики, перспективи	194
Șcerbaniuc O.	
Integrarea Europeană în timp de război	196
Шрамко С.С.	
Щодо оцінки стану безпеки дорожнього руху в Україні	199
Ющик О.І.	
Судова практика застосування пробаційного нагляду	201

3. Kryvoviaz O. (2017). Protecția drepturilor copiilor în contextul conflictelor armate. Buletinul juridic al Universității "KROK". C. 80-85. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/kryvoviaz_0003.pdf.
4. Convenția cu privire la drepturile copilului: Convenția de la Org. Națiunilor Unite din 20.11.1989: începând cu 16 noiembrie. 2023 p. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
5. Svoboda R. UNICEF: doi copii au fost uciși și alți 15 au fost răniți în ultima săptămână din cauza atacurilor rusești. 6. Radio Liberty. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-yunisef-dity-postrazhdali-ataky-rf/32758907.html>
6. Cuvântul și Faptul.. Ministerul Educației și Științei a calculat câte școli au fost distruse de invazia Rusiei. Slovo i Dilo. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/24/novyna/suspilstvo/mon-poraxuvaly-skilky-shkil-znyshhylo-vtorhnennya-rf>.
7. Volodymyr Zelenskyi. Bebelușii au fost violați. Discursul lui Zelenskyi adresat Parlamentului lituanian și poporului lituanian: <https://www.youtube.com/watch?v=Yg7x52DKCHU>
8. Dreptul internațional umanitar cutumiar. Norms (traducere de Anton Levin, Olga Poyedynok, Lidiya Syvko, editor științific - Mykola Hnatovsky). Mod de acces: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/ukr-irrc_857_henckaerts.pdf.
9. Deja 33 de țări sunt membre ale Coaliției internaționale pentru întoarcerea copiilor ucraineni! Comisarul Parlamentului ucrainean pentru drepturile omului - Pagina de start. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/uzhe-33-krayini-ye-uchasnikami-mizhnarodnoyi-koaliciyi-za-povernennya-ukrayinskih-ditej.
10. Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale. Mod de acces: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Туляков В.О. доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрНУ професор кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» (Одеса, Україна); гостьовий професор ІЕ університету (Мадрид, Іспанія) суддя ad hoc ЄСПЛ по справам на користь України

Права людини та кримінальна політика

На сьогодні проти України порушено більш 8000 скарг у Європейському суді з прав людини у зв'язку із з функціонуванням правової системи загалом та системними проблемами з правом власності та порушеннями у пенітенціарній, правоохоронній і судовій системах [1] Чимало питань виникають і у зв'язку з війною. Однією з основних категорій скарг українців до ЄСПЛ є порушення прав власності, що особливо відчутно в умовах пострадянської трансформації України. Відсутність прозорих і ефективних механізмів захисту власності, часті випадки корупції, рейдерські захоплення та несправедливі рішення судів створюють умови для численних звернень до ЄСПЛ. У пенітенціарній системі України виявлено численні порушення прав людини, які часто стають предметом скарг до ЄСПЛ. Це стосується як умов тримання під вартою, так і поводження з ув'язненими.

Нелюдські та принижуючі умови утримання, ненадання медичної допомоги, тортури та інші види жорстокого поводження є регулярними підставами для скарг. У справі "Каверзін проти України" (Заява № 23893/03) ЄСПЛ визнав порушення статті 3 (заборона катувань) Європейської конвенції з прав людини через неналежне поводження з ув'язненим. Реформи правоохоронних органів і судової системи залишаються ключовими викликами для України. Зловживання владою, корупція, відсутність належного розслідування злочинів і несправедливі судові рішення часто стають предметом розгляду у ЄСПЛ. Наприклад, у справі "Савіні проти України" (Заява N 39948/06) суд визнав порушення права на справедливий судовий розгляд через неналежне розслідування і судовий процес. Конфлікт на сході України і анексія Криму, широкомасштабне вторгнення створили нові виклики у сфері захисту прав людини. Це призвело до збільшення кількості скарг до ЄСПЛ, пов'язаних з порушеннями під час військових дій, такими як убивства, катування, викрадення людей, а також порушення майнових прав і права на життя та права на справедливий суд. У справі "Хлібик проти України" заява № 2945/16, ЄСПЛ встановив, що апеляцію заявника не було розглянуто з мотивів знаходження матеріалів справи на непідконтрольній території, проте право на справедливий суд Україною порушено не було (ст. 6 Конвенції).

Попрагнення справедливості є наслідком свавілля у сучасних відносинах, та порушення природного права. Нові тенденції, розвиток технологій та конфлікти міжнародних альянсів потребують вдосконалення систем захисту та посилення прагнення до справедливості. Збіг двох макротенденцій у вигляді занепаду демократичних систем та формування більш неліберального міжнародного середовища веде до зловживань владою. Відомо, що з дисбалансами у розвитку міжнародного права змінюються і принципи, якими керується право прав людини. Перспективний погляд у майбутнє заохочує до постійних досліджень, діалогу та адаптивності, щоб відповідати мінливим вимогам глобалізованого світу. У світлі цього вкрай важливо сформулювати більш проактивну та амбітну систему захисту прав людини проти системних зловживань владою. Показова справа "Пьотржак і Бичавська-Синярска та інші проти Польщі" (Pietrzak and Bychawska-Siniarska and Others v. Poland) (заяви № 72038/17 та № 25237/18), яка стосувалася скарги громадян Польщі на польське законодавство, що дозволяє режим таємного спостереження, що охоплює як оперативний контроль, так і збереження даних телекомунікацій, поштових та цифрових комунікацій ("дані комунікацій") для можливого використання в майбутньому відповідними національними органами. У рішенні у цій справі Європейський суд з прав людини одностайно постановив, що мали місце порушення статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя і кореспонденції) Європейської конвенції з прав людини у зв'язку зі скаргами на режим оперативно-розшукової діяльності, збереження даних про комунікації для потенційного використання відповідними національними органами, а також режим негласного спостереження відповідно до Закону про боротьбу з тероризмом. Суд постановив, що саме по собі існування відповідного законодавства є втручанням у їхні права за статтею 8 ЄКПЛ. Вважається, що це рішення є важливим кроком вперед у захисті наших прав на недоторканність приватного життя та забезпеченні того, що правові рамки поважають і захищають індивідуальні свободи. Безумовно виникнуть питання щодо моніторингу чутливої інформації в Україні, порушення справ за лайки у мережах з обмеженим доступом в Україні.

Розвитком позицій щодо правових рамок, обмежень та індивідуальних свобод може бути кейс ізоляції та неможливості повернення додому 100 000

українських моряків [2], відчуття, яке нині переживають тисячі українських моряків та їх родини через заборону переходу кордону в умовах військового стану. Повернення у країну унеможливить подальший виїзд на працю за кордон, повернення буде пов'язане із порушенням мобілізаційних приписів.

Стаття 2 Протоколу № 12 до Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) проголошує, що "ніхто не може зазнавати дискримінації з боку будь-якого органу влади". Це положення розширює заборону дискримінації на всі права, передбачені законом, і покликане забезпечити рівність перед законом для всіх осіб.

Стаття 2 Протоколу № 4 до Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) проголошує право кожного на свободу пересування та вибір місця проживання в межах будь-якої держави. Це положення охоплює право вільно залишати будь-яку країну, включаючи свою власну. З введенням військового стану в Україні, уряд запровадив значні обмеження на свободу пересування, включаючи заборону виїзду за кордон для чоловіків призовного віку. Це було зроблено з метою забезпечення мобілізаційної готовності країни на тлі збройного конфлікту. Серед тих, хто найбільше постраждав від цього рішення, опинилися українські моряки, які традиційно працюють за кордоном на торговельних судах. Неможливість моряків повернутися додому спричинила значні соціальні та економічні проблеми для їхніх сімей. Вони не лише втратили джерело доходу, але й відчують постійну тривогу за долю своїх близьких, які опинилися у стані "летючих українців". Психологічний тиск, соціальна ізоляція та економічна нестабільність стали щоденними реаліями для багатьох родин.

Мін'юст України двічі протягом активної фази війни скористався правом дерогації, передбаченим ст.15 ЄКПЛ, яке дозволяє державам-учасницям тимчасово відступати від своїх зобов'язань в умовах надзвичайного стану. Проте, така дерогація повинна відповідати певним критеріям: вона повинна бути пропорційною, необхідною та відповідати основним принципам прав людини.

В даному випадку, постає питання, чи є заборона виїзду для моряків пропорційною та необхідною мірою, враховуючи їхню специфічну професійну діяльність та економічну роль. Є й питання законності проголошення дерогації саме Мінюстом, оскільки обмеження права на свободу пересування можливе тільки законом. Додам витяг із рішення Конституційного суду України від 14.11.2001 року: «Вільне пересування і вибір місця проживання є суттєвою гарантією свободи особистості, умовою її професійного і духовного розвитку. Це право, як і інші права і свободи людини, є невідчужуваним та непорушним (стаття 21 Конституції України). Водночас назване право не є абсолютним. Свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України можуть бути обмежені, але тільки законом (стаття 33 Конституції України). Відповідно до пункту 1 частини першої статті 92 Конституції України права і свободи людини і громадянина, гарантії їх здійснення та основні обов'язки повинні визначатися виключно законом, а не іншими нормативними актами [3].

З другого боку неформальне делегування повноважень ВР до уряду, та судова практика, яка відстоює можливість уряду обмежувати права громадян, заважаючи на відсутність закону та враховуючи першочерговий пріоритет публічного інтересу, обумовлений безпрецедентним масштабом загрози для суверенітету та незалежності України певним чином руйнують вищезазначене. Верховний Суд вочевидь прийшов до висновку, що спосіб реалізації державою у сучасних умовах прав, свобод та інтересів її громадян визначається потребою мобілізації оборонних людських та матеріальних ресурсів для забезпечення

захисту державності, а тому є співмірним із застосованим обмеженням та не є свавільним [4]. Поруч з тим, вважаємо, що в умовах військового стану, дерогація права на свободу пересування може бути виправданою, якщо вона відповідає суворим критеріям законності, необхідності та пропорційності.

У випадку з українськими моряками, це означає врахування їхньої професійної специфіки, економічного внеску та впливу на їхні родини.

Важливо, щоб заходи, вжиті в умовах військового стану, не призводили до непропорційної шкоди окремим групам громадян, а дерогація прав здійснювалася в суворій відповідності до принципів прав людини та демократичних стандартів. Так, можливі скарги на політику судової влади щодо незастосування ст.75 КК України відносно «ухилянтів». Верховний Суд обґрунтовує це метою загальної профілактики злочинів, що є необхідним заходом для забезпечення національної безпеки та мобілізаційної готовності. Водночас, відсутність альтернативи веде до порушення ст.7 ЄКПЛ в контексті ретроактивності кримінального закону, оскільки в автономному тлумаченні закону в практиці ЄСПЛ (Кафкаріс проти Кіпру, заява № 21906/04), судова практика призначення покарання розглядається як національний закон.

З правової точки зору, наведені ситуації із обмеженням прав можуть розглядатися як потенційно дискримінаційні. Забезпечення мобілізаційної готовності країни, протидія колаборантам є критично важливими, проте це не повинно призводити до надмірного обмеження прав окремих груп громадян.

Отже кримінальна політика України і її правова система потребують значних реформ для забезпечення дотримання прав людини та виконання міжнародних зобов'язань. Вирішення системних проблем, які призводять до численних скарг до ЄСПЛ, вимагає комплексного підходу, включаючи збалансовану кримінальну політику, гуманізацію судової практики, посилення прозорості та підзвітності правоохоронних органів, боротьбу з корупцією, покращення умов утримання у пенітенціарних закладах і реформування судової системи. Лише таким чином Україна зможе покращити свій міжнародний імідж і забезпечити захист прав людини на належному рівні.

Список літератури

1. Микола Гнатівський. Щомісяця Україна винна людям за рішеннями суду від 100 до 200 тисяч євро. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3869488-mikola-gnatovskij-sudda-espl-vid-ukraini.html>

2. Туляков В.О. Право на свободу повернення і прокляття океану: нотатки кримінолога. URL: <https://prezi.com/view/BlXaumlsvuqGBFw18UIV/>

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 4 Положення про паспортну службу органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (справа щодо прописки) від 14 листопада 2001 року. Справа N 1-31/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-01#Text>

4. Касаційний адміністративний суд Верховного Суду. Справа № 380/7792/22 від 17 серпня 2023 року, адміністративне провадження № К/990/35089/22.

URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vp_vid_17_08_2023_roku_u_spravi_380_7792_22_1/#google_vignette